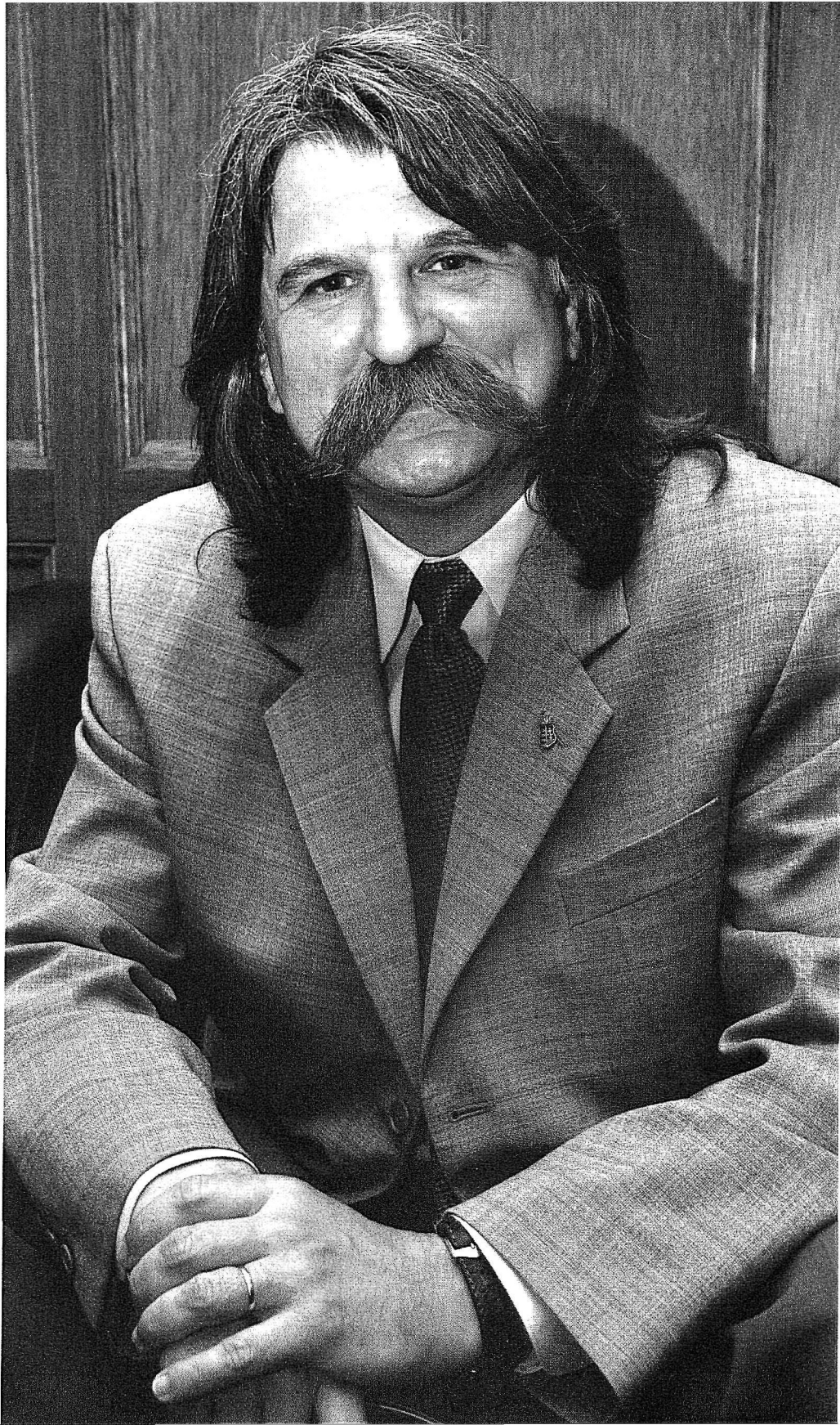




Bennünk az első pillanattól volt egyfajta generációs küldetéstudat

Kövér László, a Fidesz országgyűlési képviselője, választmányi elnök, Fidesz-alapító, 1990-től országgyűlési képviselő, 1998 és 2000 között titkosszolgálati tárca nélküli miniszter, 2001–2002 között a Fidesz elnöke, 2002 óta választmányi elnöke.

*L*evezető elnöke voltál annak az ülésnek, kedves Laci, amelyen jó huszonegy évvel ezelőtt kimondtátok a szervezet megalakulását. Beszéljünk röviden az ide vezető előzményekről! Honnan, milyen társadalmi környezetből, szociokulturális közegből, szellemi hagyományok felől jössz, és hogy látod a világot a '80-as évek közepén, második felében?

Néhány nappal sikerült még elcsípnem az átkos ötvenes éveket, ami a születésemet illeti. 1959 végén születtem, a '60-as iskolai évfolyamban végeztem Pápán, egy rebellis – legalábbis a lakói szellemiségét, a város miliójét illetően ezt a jelzőt aggatták rá nagyon sokan –, református vonásait még őrző városban. Azt az ember persze csak utólag, felnőttkorban tudja rekonstruálni, hogy milyen élmények érték fiatal és gyerekkorában, és azok milyen gyökérrzellettel rendelkeztek. Az édesapám felmenői egyszerű munkásemberek. Nagypapám asztalos volt, és 1922-ben, húszéves korában alapította meg társaival Pápán a Famunkások Szakszervezetét, illetve amikor a kommün után, a Bethlen–Peyer-paktumnak köszönhetően újjá lehetett szervezni a szociáldemokrata pártot, akkor annak is az alapító tagjai közé tartozott. Apai ágon tehát baloldali munkáscsalád első generációs értelmisége vagyok, hiszen apám is lakatosként ment nyugdíjba. Édesanyám ágán meg a vesztesekhez tartozom, ha úgy tetszik, mert anyai nagypapám feltörekvő paraszti származékból lett kispolgár volt. Két taxival próbálta a kenyerét keresni a '45-ös rendszerváltozás idején, aztán államosították az autóját, és így lett belőle buszsofőr, kalauz meg garázsmeister. Ő viszonylag kevesebbet mondott el a maga és családja életéről, múltjáról, mint az apai nagypapám. A közélet iránti érdeklődést tehát inkább az apai nagypapámtól örököltem. Ez iskoláskoromban is megmaradt, illetve ott is kapott némi ösztönzést. Aztán felkerültem Budapestre, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Karára, ahol találkoztam azokkal a fiatal oktatókkal, akik a nyitottabb szemű, nyitottabb fülű hallgatókat maguk köré gyűjtve próbálták elérni azt, hogy némelyünkben ne csak diplomás szakmunkások, hanem értelmiségiek is legyenek.

Jogászként végzel 1986-ban, és nevelő tanárként dolgozol még utána is egy darabig abban a szakkollégiumban, ami később Bibó István nevét kapta meg. És ahol a későbbi Fidesz-alapító társaid többsége is tanult, illetve tanul. Hogy láttad végzés

után, pályakezdőként a perspektívádat, a lehetőségeidet? Hogyan néztél a rendszerre? Az MSZMP kormányozta szocialista rendszerre? Mire készültél?

Nekünk, a Fidesz alapító generációjának 1980–81, a lengyelországi Szolidaritás megalakulása, illetve látszólagos bukása volt a történelmi élményünk. Aztán az a szellemi nyitás, ami a '80-as évek elején történt: Bibó István munkáinak a hozzáférhetővé válása, vagy éppenséggel az 1945–48 közötti koalíciós időszak tényeinek felszínre kerülése. Ez az időszak sokunkkal feltétette azt a kérdést, hogy vajon mik leszünk mi, amikor elvégezzük az egyetemet? Az előbb már utaltam rá, nagyon sok emberben, a baráti meg az évfolyambeli társaságban volt egyfajta indíttatás, hogy valamilyen értelemben megfeleljünk annak az elvárásnak, amit Bibó az Elit és szociális érzék című művében írt le, vagyis, hogy legyünk vezetői annak a társadalomnak, annak a népnek, annak a közegnek, amelyiknek a kiválasztottjai voltunk. Hiszen akkor a Kádár-rendszerben egy évfolyamnak a nyolc százaléka végezhetett el az egyetemet vagy főiskolát. Úgy gondoltuk, hogy valamit kezdenünk kell majd akkor is az életünkkel, ha kikerülünk az egyetem meg a szakkollégium viszonylag szabad légköréből. Az már a '80-as évek elején, közepén látszott, hogy a rendszernek kimerültek a tartalékai. Ez éppen a lengyelországi békés forradalom eredményeképpen vált egyszer s mindenkorra nyilvánvalóvá. Pontosabban azáltal, hogy amikor ezt 1981. december 13-án a Jaruzelski-féle puccs elfojtotta, kiderült, hogy a rendszer nem tudja már úgy konszolidálni magát, ahogy azt a Kádár-rendszer meg tudta tenni 1956. november 4-e után néhány esztendővel. Próbáltuk a magunk útját keresgélni. Nem gondolta azt szerintem közülünk senki sem a '80-as évek első felében, de még a közepén sem, hogy itt néhány év múlva úgymond rendszerváltozás lesz. Egy olyan fajta értelmiségi életre készültünk, ahol az adott keretek között lehet a Szolidaritás mintájára a társadalmat úgy szervezni, hogy minél nagyobb erővel, minél nagyobb területét felszabadíthassa a pártállam gyámsága alól. Egyfajta civil társadalmat szeretnünk volna szervezni, ennek a jövőképe lebegett a szemünk előtt, amelyik bizonyos értelemben dualizmusban létezik az állampárttal, a pártállammal, ahogy egyébként a Kádár-rendszer ezt bizonyos értelemben már létre is hozta a második gazdaság formájában.

1987–88 hónapjaiban egymás után jelennek meg új típusú szervezetek. Az MDF fórumsorozatot hoz létre, ti megalapítotok egy politikai ifjúsági szervezetet. Azt gondoltátok akkor, hogy ez tartósan ifjúsági szervezet marad, a KISZ-szervezetnek a konkurense? Mikor jutottatok arra a meggyőződésre, hogy ennek a többiekkel versenyképes politikai pártnak kell lennie?

Nem akartunk pártot szervezni. Nem azért, mert gyávák lettünk volna, vagy úgy gondoltuk volna, hogy arra nincsen jogi lehetőség. Pont fordítva. Azért alapítottunk ifjúsági szervezetet, hogy úgymond a hozzánk képest idősebb felnőtt generációnak is példát mutassunk: lehet az adott szocialista jogrendszer keretein belül is legitim módon akár pártot vagy szakszervezetet is szervezni. Azért szerveztünk egy alternatívát a KISZ-szel szemben, hangsúlyozottan gyűjtőszervezetként, mindenfajta ideológiai kötelezettség nélkül, mert úgy gondoltuk, hogy először a monolit struktúra falát kell áttörni az ifjúsági politikában is. És miután majd ez a szervezet taglétszámát tekintve elkezd bővülni, erősödni, és nemcsak a negatívumokban kell tudni egyetérteni, vagyis hogy elutasítjuk a KISZ-t, és ahhoz képest valami mást akarunk,

hanem meg kell fogalmazni pozitív módon azt is, hogy pontosan mi az a más, amit szeretnénk, akkor ki fognak derülni azok az értékrendbeli, nézet-, vélemény-, illetve érdekkülönbségek, amelyek majd tagolják az ifjúsági szférát is. És ekkor majd a Fidesz vagy megszűnik, vagy szétdarabolódik, és ki-ki megy a maga pártja után. Leegyszerűsítve úgy gondoltuk el a Fideszt, mint a majdani többpárti struktúra egyfajta ifjúságpolitikai szeletét, amely aztán majd kibocsátja a saját soraiból az ifjúságpolitikuskokat a különböző pártokba. Ennek némi jelét a valóságban föl is fedezhettük, hiszen Bégány Attila például az MDF-be ment néhányadmagával, a Szociáldemokrata Pártba is adtunk – legalábbis az elején – fiatalembereket, a Kiszgazdapárthoz is mentek el, a Krassó-féle Magyar Október Pártnak szintén lett jó néhány volt fideszes tagja. Mindenhol megjelentek azok az emberek, akik az első lépésüket a politika felé a Fideszen keresztül tették meg. A sort az SZDSZ zárta 1993-ban.

1989 késő tavaszán, amikor az Ellenzéki Kerekasztal résztvevői leszteek, és kiderült, hogy az államhatalom a Nemzeti Kerekasztal keretei között leül tárgyalni az ellenzéki szervezetekkel, akkor sem gondoltátok még azt, hogy ez már egy pártkezdemény? Mikor született az a döntés, hogy nem csatlakoztok az MDF-hez, az SZDSZ-hez, nem osztjátok szét az összegyűlt szellemi és politikai energiát, hanem önálló alakulatban viszitek előre?

Azzal együtt is, amit az előbb mondtam, bennünk az első pillanattól fogva volt egyfajta generációs küldetéstudat, és minél többet találkoztunk, beszélgettünk az idősebb korosztályokból verbuválódott új szervezetek vezetőivel, annál inkább erősödött ez bennünk, mert annál inkább láttuk a különbséget a magunk generációja meg öközöttük. Az előbb utaltam a mi történelmi élményünkre. Lehet, hogy leegyszerűsítés, amit mondok, szoktam máskor is mondani: úgy tűnt, az SZDSZ-nek 1968 – részben a „prágai tavasz”, részben meg a nyugat-európai diákmozgalom – jelenti azt a szellemi muníciót, tőkét, amit azóta is használtak, használnak. Az MDF számára meg 1956, de nemcsak október 23-a, hanem bizonyos értelemben november 4-e is. Mert annak a sorscsapásnak a konzekvenciája is ott volt a sejtjeikben, amit a megtorlás jelentett. A történelmi pártok meg valahol 1945–48 között keresték a maguk előzményeit. Ennek sokféle különbség volt a következménye – az, hogy mennyire voltunk radikálisak, mennyire voltunk bátrak, mennyire a saját szellemi gyökereinkből vettük az ötleteket, a megoldási módokat. És minél inkább láttuk azt is, hogy különösen az MDF és az SZDSZ értelmiségi elitje, miközben a közös ellenséggel, a kommunistákkal kéne foglalkozni, már egymás torkát harapdálja, annál inkább kialakult bennünk valamifajta ösztönös távolságtartás, hogy nem szeretnénk az ifjúságpolitikai segédcsoportává válni egyik ilyen társaságnak sem. Tehát ahogy ezekben a konkrét vitákban ütköztettük a magunk véleményét másokéval, úgy vált egyre karakteresebbé az, amiben mások lettünk. Innentől kezdve bizonyos értelemben az Ellenzéki Kerekasztalon át szervesen folyt tovább a Fidesz története egészen odáig, amíg az állampárti parlament el nem fogadta a választójogi törvényt. Akkor dönteni kellett, hogy megfeleljünk-e mi is a választások előfeltételeinek, azaz párttá alakuljunk-e vagy sem. Akkorra már megerősödött bennünk az az öntudat, amit úgy fogalmaztunk meg a választási kampányban, hogy a fiatal demokráciának szüksége van fiatal demokratákra. Mert amiben mi mások vagyunk, arra igen nagy szükség lesz a következő néhány esztendőben.

Mint akkori MDF-es politikus, én is éreztem és rokonszenvvel figyeltem, hogy ti a két nagy szervezet között, mindkettővel kapcsolatot tartva próbáljátok magatokat megfogalmazni, és nem is billent el semerre a mérleg, egészen a kerekasztal-tárgyalásokat lezáró megállapodás aláírásáig. Az első nagy vita az Ellenzéki Kerekasztal volt szereplői között ennek kapcsán alakult ki, és ebből következett a négyigenes népszavazás. Ti ott, akkor nagyon határozottan az SZDSZ-szel tartottatok, és te különösen. A kerekasztal-tárgyalások nyilvános záróülésén keményen összeszólalkoztál Pozsgay Imrével, aki a másik oldal, a pártállami tárgyaló fél képviselőjében volt jelen. Orbán Viktornak egy későbbi kötetében van is erről egy megjegyzése, azt mondja, hogy ez az akkori kemény kiállásod az ő korábbi, a Nagy Imre-temetésen elmondott beszédéhez hasonló erővel határozta meg a Fidesz formálódó, sajátos szellemi karakterét. Jóval később viszont néhány keresetlen szóval te is visszatértél erre az akcióra egy interjúban, azt mondtad róla, hogy ez egy korai populista akció volt. Hogy látod ma ezt az ügyet, illetve előbb, hogy láttad akkor? Miért úgy döntötetek, ahogy döntöttetek? Rendre felteszem e sorozatban a kérdést a vendégeimnek, hogy az a katasztrófa, az a kudarc sorozat és nyomában az az elégedetlenség, ami ma jellemzi az életünket, mennyiben vezethető vissza a '90 előtt történetekre. És ki milyen hibát, rossz helyzetmegítélést, tévedést vél felfedezni ma az akkori tetteiben? Ezt kérdezem most is.

Némileg árnyalnám azt a képet, amit a kérdésedben lefestettél. Én ugyanis azt gondolom, hogy az Ellenzéki Kerekasztal legradikálisabb szervezete a Fidesz volt, nem pedig az SZDSZ. Úgy éltem meg azt a néhány hónapot, hogy nekünk mindig volt egy karakteres, világos, radikális álláspontunk. Az MDF a maga bölcsességével, és ezt most ironia nélkül mondom, eleve már valamiféle kompromisszumos irányba kereste az utat. Az MSZP-hez közelebb álltak a történelmi pártok. Valahol középben úgy alakult ki az Ellenzéki Kerekasztal egy-egy adott konkrét ügyben elfogadott álláspontja, hogy az még nekünk is megfelelő volt, és valójában az MDF-től nem is állt olyan nagyon távol az álláspontunk, mint ahogy ez még a vita kezdetén látszott. Az SZDSZ pedig folyamatosan kereste önmagát, tehát volt bennük egy tétovaság, hiszen ők egyfajta értelmiségi gettókba jöttek, meglehetősen csekély társadalmi befolyással, bázissal. Nem akarták ugyan a radikalizmussal elvágni a tárgyalások felé vezető utat, tehát keresték ők is a személyes kapcsolatokat az MSZMP reformkörei-vel, amivel amúgy az MDF-et szokták vádolni, csak éppenséggel más típusú emberek, más értékrendet valló csoportok felé törekedtek. Aztán valahogy mindig a Fidesznél kötöttek ki ezekben a vitákban, mert azt sem engedhették meg maguknak ugyanakkor, hogy ne tűnjenek ők is legalább olyan radikálisnak, mint amilyen a Fidesz kiindulópontként volt.

Az Ellenzéki Kerekasztallal folytatott tárgyalások lezárása volt az első olyan pillanat, amikor az SZDSZ egy lépéssel megelőzött bennünket. Ott sem feltétlenül abban, hogy megtagadjuk az aláírást, mert a megállapodás többé-kevésbé számunkra is az első pillanattól fogva elfogadhatatlan volt egy csomó kompromisszum miatt, hanem a négyigenes népszavazás bejelentésével. Az nem a mi ötletünk volt, az talán személyesen Tölgyessy Péter ötlete volt. Az SZDSZ ott jelentette be, számunkra is újdonság erejével hatott ez a kezdeményezés, és nekem igazából nem is a bejelentés maga volt az, ami utólag visszatetsző, nem is maguk a kérdések, amik fontos kérdések voltak megítélésem szerint, és szerepelniük kellett volna a megállapodásban.

Még az MSZMP is jobban tette volna, ha a négyből három kérdést belevesz a megállapodásba. Hanem az a kampány volt igazán visszatetsző, amit az SZDSZ folytatott. Ott már látszott, hogy a józan észnek, a valóságos jogász érvelésnek nem sok szerepe van akkor, amikor mondjuk a köztársasági elnök megválasztásának ügyéről vitatkozunk a nyilvánosság előtt, hanem valójában egy olyan kampányszekert kapott az SZDSZ a négyigenes népszavazással, amellyel megpróbálta a társadalmi befolyását ahhoz közeli szintre felhozni, amit az MDF szinte az első pillanattól fogva élvezett. Az MDF követte el azt a sorsdöntő, tragikus hibát a saját szempontjából, hogy ahelyett, hogy felzárkózott volna a kezdeményezéshez, és azt mondta volna, hogy kérem tisztelettel, mi eljutottunk a tárgyalóasztal mellett az állampárti képviselőkkel egy bizonyos kompromisszumig, de ezt a nép, ha akarja, akkor írja felül, egészítse ki. A magunk részéről támogatjuk a népszavazást, hiszen a népnek eddig még ötven éven keresztül nem volt erre módja, tehát előre, hajrá! Az MDF-nek az az álláspontja, hogy... és akkor mondhatott volna négy igent, mondhatott volna három igent, egy nemet, vagy ahogy éppenséggel tetszik. Csak egy dolgot nem mondhatott volna, amit mondott, vagyis, hogy nem megyünk el, nem szavazunk.

Ez a történet arra példa nekem azóta is, hogy jó meggyőződéssel, morális eltökéltséggel is lehet nagyon rossz lépéseket tenni. Úgy élte meg ezt az akciót az MDF jelentős része, hogy itt a nép tudatos félrevezetésével próbálnak előnyt szerezni vele szemben, átértelmezve a valóságos kérdéseket. Ebben a dologban – bár nektek voltak fenntartásaitok, azt mondom – együtt ment a Kiszgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, a Fidesz. A nagy nyilvánosság előtt nem nagyon látszott a különbség. Viszont az egész vállalkozás hasznát az SZDSZ vitte el. Titeket nem izgatott, nem zavart akkor ez a kampányszellem, a valóságos tét demagóg, populista eltorzítása?

Dehogynem, olyannyira, hogy Szájer József és Áder János barátunk egyenesen azal fenyegetőzött, hogy ha az SZDSZ nem áll le a kampányban bizonyos érveléssel, akkor ők maguk kénytelenek lesznek kiállni, és saját jogász becsületüket megvédeni elhatárolódni a Fidesz nevében azoktól a képtelen állításoktól, amelyek ebben a kampányban elhangzottak, meg akár plakátokra is felkerültek. Azért volt egy másik vetülete is ennek a kampánynak: itt tapasztaltuk, éreztük meg először azt, hogy az SZDSZ milyen kíméletlen, gátlástalan módon próbál lenyomni mindenkit. Nemcsak az MDF-et meg a politikai ellenfeleit, hanem úgymond a politikai szövetségeseit, jelesül a Fideszt is. Itt nemcsak arról volt szó, hogy az MDF-hez kell felzárkózni a népszerűséget tekintve, hanem hogy hogyan lehet a Fideszt is lenyomni, beleszorítani egy olyan szerepbe, amit aztán hosszú idő múlva, nagyon nehezen tudtunk csak magunkról levetni, vagyis hogy mi vagyunk az SZDSZ ifjúsági segédcsapata. Gyakorlatilag nemcsak olyan látszatba akartak bennünket keverni, hogy nincs önálló véleményünk, hanem tulajdonképpen el is várták tőlünk, hogy ne is legyen. Néhány hónap múlva, nem sokkal a népszavazás után, amikor elkezdtünk a választásokkal foglalkozni, felvetődött, hogy a Fidesz induljon-e egyáltalán önálló politikai erőként, az SZDSZ egy jelentős, meghatározó része kifejezetten azt gondolta, hogy a Fidesznek nem szabad elindulnia az országgyűlési választásokon, különösen nem önállóan, hanem vagy kéredzkedjünk fel az SZDSZ listájára, vagy közös listán induljunk.

A Dunagate megint olyan ügy volt, amelynek kapcsán közösen léptetek fel a nyilvánosság előtt, és ez megint azt a képet volt hivatva erősíteni, hogy ez az a két párt,

amely nagyon erőteljesen antikommunista, kemény és határozott, ellentétben az MDF-fel és a többiekkel. Ez már 1990 januárja. Emlékszem, ez után erősödött fel aztán az a retorikátok, hogy mi a két nagy párt, az immár elvált szülők gyermeke vagyunk. Ezzel már újra azt hangsúlyoztatok, hogy mind a kettőtől távolodni akartok.

Ezt nem mi találtuk ki, hanem mások találták ki velünk kapcsolatban, de helytálló volt. Mi pozitív módon úgy fogalmaztuk meg a magunk identitását az SZDSZ–MDF viszonylatában, hogy egyenlő távolságot szeretnénk tartani, és mind a két pártnak az értékeit szeretnénk magunkévá tenni, és ebben az értelemben valaha egyszer majd generációs értelemben túlnőni azon a konfliktuson, amit a két párt vezető értelmiségi csoportjai nem tudtak feloldani még a rendszerváltozás döntő pillanataiban sem. Úgy látom, hogy ez a kudarc, amit a Fidesz ebben a törekvésében elszenvedett, az a rendszerváltozás kudarcja is. Nem csak a mi generációnk kudarc. Nem érzem magunkat felelősnek ebben a történetben, legfeljebb annyiban, hogy nem tudtunk valamit megoldani, amit jó szándékkal, jóhiszeműen szeretnénk volna. De hogy ezt nem sikerült megoldani, annak nagyon nagy része van abban, hogy ma ott tart Magyarország, ahol tart.

A kampány időszakában, a választás előtt közreadtatok egy nyilatkozatot, hogy azt javasoljátok, a két nagy ellenzéki párt alakítson majd koalíciós kormányt. Komolyan gondoltátok akkor, hogy ez reális alternatíva, és megvalósítható azok után is, amilyen viták, küzdelmek a nagy nyilvánosság előtt zajlottak már a két nagy párt között?

Komolyan gondoltuk. Akkor azért még nem tűnt annyira elrendeltnek ez a viszony, nem tűnt annyira kibékíthetetlennek. Láttunk mind a két oldalon konkrét embereket, akiknek voltak konkrét, személyes sérelmeik, vagy inkább ellenérzéseik, előítéleteik. A félreértések elkerülése végett: nem csupán az MDF értelmiségi képviselőinek az oldalán hallottunk elfogadhatatlan megjegyzéseket, olvastunk a tollukból olyan cikkeket, amelyeket talán jobb lett volna nem megírni, hanem az SZDSZ úgynevezett demokratikus ellenzéki értelmiségi saájából is ki-kivágódtak olyan jelzők meg olyan gunyoros megjegyzések, amiket kénytelenek voltunk magunkra is venni. Azt gondoltuk, hogy ezzel együtt is néhány embernek vagy néhány tucat embernek a magánügyéről van szó, nem pedig két progresszív tábor feloldhatatlan ellentétéről. Ma már azt látom, hogy nem volt két progresszív tábor, itt értelmiségi elitcsoportok voltak, amelyeknek igenis, reménytelenül megromlott a viszonyuk, és nem volt mód arra, hogy ezeket a konfliktusokat feloldjuk.

A legnagyobb baj, hogy tudatosan sem egyik, sem másik választás nem történt meg bennünk, illetve az akkori ellenzékben. Mi azt mondtuk, hogy az úgynevezett népi-urbánus megosztottsághoz képest egy normális, európai, konzervatív-liberális-szociáldemokrata megosztottságot kell a politikai életben létrehozni. Megjegyzem, Antall József is ezt az elvet vallotta, és próbálta legalábbis megfogalmazásaiban ebbe az irányba terelni a dolgokat. Akkor még úgy tűnt, hogy az SZDSZ lesz a politikai szerkezet szociáldemokrata pólusa. Nem az MSZP-ben gondolkodott itt senki sem Magyarországon, sem pedig Európában, hanem az SZDSZ-ben. És majd a Fidesz lesz az a kis liberális párt, amelyik hol ide billenti a mérleget, hol pedig amoda. Ezt az SZDSZ megakadályozta, mert részben a Fidesztől megpróbálta elfoglalni a

liberális pólust, részben a Demokratikus Chartával kiengedte a morális politikai gettóból az MSZP-t. De azt sem sikerült tudatosan vállalni, és legalább ebből kihozni a pozitívumokat, mert bizonyára rejtettek volna benne, hogy akkor nézzünk szembe azzal, hogy igen, ez a megosztottság Magyarország történelmének a része, pillanatnyilag nem tudunk ezzel mit kezdeni, nem tudjuk nem létezőnek tekinteni, és igen, van, aki az MSZMP-ből Nyers Rezsővel barátkozik, van, aki meg Pozsgay Imrével. Nekünk Pozsgay Imre a politikai szövetségeseünk, és nem egy az egyben utasítjuk el az állampárti örökséget, hanem az MSZMP bizonyos társadalmi érdekeket képviselő csoportjaival meg tudjuk találni akár a koalícióalkotásig menő együttműködés lehetőségét is. Ezt sem sikerült vállalni, hanem valahol megrekedtünk ebben a furcsa, zavaros, zagyva helyzetben, amiből aztán sajátos módon éppen az SZDSZ és az MSZP egyre inkább a liberális irányba elhajló szárnya vágta ki magát úgy, hogy most ott tartunk, ahol 1990-ben tartottunk, csak sokkal rosszabb körülmények között.

Ti pedig, akik felül akartatok emelkedni ezen a népi-urbánus ellentétben, voltaképpen ugyanezen logika szerint bomlottatok szét. Amit a politikai elit nagyban, a táborok között nem tudott létrehozni, ti sem tudtatok létrehozni – belül sem, kicsiben.

Nem volt ilyen hasadás a Fideszben. Bégány Attilával gyakorlatilag a lelki értelemben MDF-esek távoztak a Fideszből, tehát akik a Fideszben maradtak, azért különböztek az MDF-esektől is, miként az SZDSZ-esektől is. Fodor Gábor és társai valóban nem különböztek az SZDSZ-esektől. Ők nem meghasították a Fideszt, hanem egyszerűen elmentek néhány tucatnyian, nem sokan. Óriási politikai károkat okozva persze az 1994-es választásokra készülő Fidesznek, de valójában magát a tagságot nem hasították meg, más oldalról pedig haszonnal is járt az ő távozásuk. Nagyon sokan azt mondták, hogy most már akkor világos, hogy mi kik vagyunk, és most lépnek be hozzánk – mondták ezt '93 és '94 között, és mondták különösen a '94-es választási kudarc után. Én azt gondolom, még akkor is fennállt egy darabig az a lehetőség, hogy normális, polgári osztatú rendszer lesz Magyarországon a politikában. Ha visszagondolsz éppen a ti MDF-ből való kisodródásotok időszakára, a Csurka-dolgozat után, a nagykoalíció javaslatának egy bizonyos értelemben logikus, szerves folytatása volt, amikor a polgári közép összefogásáról beszéltünk '92–'93 környékén. Az MDF egy bizonyos részét, a Fideszt, az SZDSZ-t, vagy annak legalábbis egy bizonyos részét gondoltuk egy olyan polgári centrumba szervezhetőnek, amelyik elhatárolható attól a radikális jobboldaltól, amit akkor Csurka István neve fémjelzett, de akkor még éppen csak kibontakozóban volt.

Röviden, egyszerűen, ha visszanézel, akkor '90 előtt te személy szerint követted-e el, a Fidesz követett-e el olyan jelentős hibát helyzetmegítélésben, állásfoglalásban, ami elkerülhető lett volna, ha okosabbak, ha bölcsebbek vagytok, ha valamilyen információhoz hozzájuttok? Befolyásolja-e döntő mértékben a későbbi lefele menetet az, ahogyan '90-ig, a szabad választásig eljutottunk, vagy azt kell mondanunk, hogy nem, addig többé-kevésbé a dolgok rendben voltak, és ennek a rendszerváltó történetnek a kudarcba hanyatlása '90 utáni felelősség?

Azt gondolom, hogy 1990-ig mindent tudok vállalni, és utána is tudom vállalni, amit csináltunk. De 1990-ig, az első szabad választásig pláne nem gondolom azt, hogy olyan sorsdöntő hibát követtünk volna el, amelynek olyan következményei

lettek volna, amit, ha még egyszer kezdhethetnénk, másképp csinálnánk, és amit el is tudnánk kerülni. Mi több, a '90 utáni időszakra kitágítva a kérdést, azt mondom, hogy ha okosabbak meg bölcsőbbek lettünk volna, egy csomó mindent másképp csináltunk volna. De ha sok mindent másképp csináltunk volna, akkor lehet, hogy a Fidesz ma már nem is lenne. Ha példának okáért egyértelműbben és korábban, világosabban ismertük volna fel azt, hogy az SZDSZ-nek mi a lényege, és a tőlük való eltávolodást előbb kezdjük meg, akkor lehet, hogy a likvidálásunk folyamata is előbb kezdődik el, és lehet, hogy 1994-ben nem is jutunk be a parlamentbe. De hál' Istennek nem így történt, és 1998-ban, négy évre rá, már mi voltunk a koalíció leg-erősebb pártja.

2009. május 9.